

Dokumentum

(Egy rendőri felügyelet története)

HORVÁTH ZOLTÁN, KÁDÁR JÁNOS, DÉRY TIBOR,
STB. LEVELEI, BELÜGYI VÉGZÉSEK, S MÁS FEL-
JEGYZÉSEK 1967-BŐL.

Az alábbiakban közreadott dokumentumok
Budapestről érkeztek hozzánk.

1.

Budapest, 1967. január 26.

Nyers Rezső elvtárs,
az MSzMP titkára.
Budapest V.

Kedves Rudi!

Hivatkozással 21.-i beszélgetésünkre, elsősorban értesíteni akarlak, hogy a beígért rendőri felügyelet alá helyezésre vonatkozó végzés máig sem érkezett meg, s ezért nem is adtam be ellene fellebezést. Remélem, az illetékesek felismerték, hogy az egész ügy olyan lappális, ami nem éri meg a beléfektetett fáradságot.

De megfogadva tanácsodat, úgy vélem helyes, ha mindenképpen tisztázni igyekszem helyzetemet és álláspontomat a leglényegesebb elvi kérdésekben és ezért az eredetiben és másolatban is mellékelt levelet intéztem Kádár János elvtárshoz. Arra kérlek, olvasd el, s ha egyetértesz ezzel a szövegezéssel (nem jelenti persze álláspontom elfogadását), akkor továbbítsd Kádár elvtárs titkárságához.

Nem mulaszthatom el ez alkalommal, hogy azért a rendkívüli figyelemért, amelyet irányomban tanúsítottál s azért a türelemért, amellyel meghallgattál, legőszintébb köszönetemet ki ne fejezzem.

Még egyszer megköszönve fáradságodat, maradok
régi barátsággal
őszinte híved
Horváth Zoltán

2.

Budapest, 1967. január 26.

Kádár János elvtársnak,
a MSzMP első titkára
Budapest V.

Igen tisztelt és kedves Kádár elvtárs!

Bocsánatot kérek, hogy néhány percnyi figyelmet kérek Tőled személyes ügyemben, de úgy vélem, nem csupán engem illető, hanem általánosságban is jelentős dologról van szó.

Ismételten fordult elő az utolsó tíz esztendőben, hogy a BM állambiztonsági szervei velem foglalkoztak, általam ismeretlen bejelentések alapján, olyan indokkal, hogy szigorúan zárt, magántársaságban egyes ügyekben vagy egyes vezető személyekről « izgatásnak minősülő » kijelentéseket tettem.

A legutóbb f. hó 17.-én zárult eljárás során is kiderült, hogy természetesen semmi olyant nem tettem és nem mondtam, ami indokoltá tenné, hogy ellenségként bánjanak velem. Ezért tartom szükségesnek, hogy Neked, akivel 1946-1948 években oly sok közös munkával készítettük elő a két munkáspárt egyesülését, aki tudod, hogy nemcsak részese voltam az MDP alapításának, hanem annak első Központi Bizottságában tag is voltam (s ebben a minőségemben tartóztattak le 1949-ben), pontosan és világosan megírom politikai véleményemet, állásfoglalásomat. Ennek kapcsán nincs semmi különös kérésem

— előterjesztésem nem panasz, hanem tények megvilágítása kíván lenni.

1956 március végén — az utolsók között — szabadultam. Amint szocialista voltam 16 éves korom óta, szocialista maradtam a 80 hónapi börtön ellenére is. Te is tudod még abból a korból, hogy én soha nem vallottam magam kommunistának, de mindenkor a legveszélyesebb politikai magatartásnak ítéltém az antikommunistaságot. Mindenkor ment maradtam ettől a hibától.

1956 november 1.-én jelentettem be nyilvánosan, hogy vissza akarok vonulni a politikai újságírástól, hogy nem kívánok egyik párt tagja sem lenni, s más területen akarok a szocializmusért dolgozni.

Történetíró lettem, két nagy könyvem és számos tanulmányom jelent meg, a Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Minősítő Bizottsága a történelemtudományok kandidátusává fogadott. Ezt bizonyára nem tette volna, ha munkásságom ellenséges szellemű lett volna.

Természetesen nem akarom elhallgatni előtted, hogy nagyon sok aggodással nézem azt, ami egyik-másik vonatkozásban történik. Azt sem tagadom, hogy 1949, de kiváltképpen 1956 óta megingott bennem a biztos tudata annak, hogy ezen az úton, amelyen haladunk, fel lehet építeni a szocialista világot. De magam nem tudnék mást ajánlani — s ezért vagyok távol a közvetlen politikai munkától.

Hiszem és vallom azonban — Szabó Ervin vagy Ernst Fischer szellemében — hogy a szocialista építés felbecsülhetetlen jelentőségű feladata az igazi szocialista embertípus kialakítása. « Szocialista emberekre van elsősorban szükség — a szellem a fontos » írta Szabó Ervin utolsó dolgozatában. A magam munkájával ennek a kialakításában kívánok részt venni — nem a rendszerrel szemben, hanem érte.

Bizonyára előfordult többször is, hogy megjegyzést tettem a sajtóra, amely úgy látom rosszul teljesíti a feladatát és ha jobb is, mint 1956 előtt volt, távolról sem élvezzi a közvéleménynek azt a bizalmát és megbecsülését, mint amire szükség lenne. Azt is alighanem több ízben tettem szóvá — s írtam is róla — hogy veszélyesnek

tartom a történetírásunkban elburjánzó nacionalista hullámot, amely már-már olyan méreteket ölt, hogy beléfojtják a szót abba, aki a nacionalizmus ellen ír.

Agodalommal látom, hogy a 30-40-es évek exponált fasiszta írói — anélkül, hogy valaha akár egyetlen szónyi önkritikát írtak volna — szabadon hallatják szavukat, s még a Párt központi lapja is helyet ad nekik. Ez veszedelmesen idézheti fel azt a hitet, hogy az ilyenek számára könnyebb a megnyilatkozás, mint olyanok számára, akiket könnyen illetnek a « revizionista » jelzővel. (Félreértés elkerülésére hangoztatom, hogy nem magamról beszélek, bár velem szemben is már-már rendszeressé lett minden sajtótermék elzárkózása.)

Súlyosan nyugtalanít, hogy rendszeresen kerülnek minden olyan megnyilatkozást, ami a Rákosi-korszak hibáit, bűneit leplezi le — s ezzel minden rosszhiszemű vagy akár csak bizalmatlan véleményalkotás bátran hiheti, hogy a Párt (vagy az apparátus) nem szakadt el teljesen vagy eléggé ettől az átkos örökségtől.

De talán nem kell hangoztatnom, hogy ezek és a hasonló aggodalmak nem ellenségesek. Aminthogy valótlan minden olyan állítás, mintha én a vezetők bármelyikét tiszteletlenséggel, rosszhiszeműséggel vádoltam, vagy akár csak gyanúsítottam volna.

Végezetül engedd meg kedves Kádár elvtárs annak hangoztatását, hogy a levél megírásában semmiféle hátsó gondolat nem vezet, nem kívánok semmiféle pozícióba jutni, nem kívánok semmit sem elérni. 67 esztendő vagyok, szeretném hátralévő munkaképes éveimet hasznos, a magyar szocialista ember nevelésében hasznos történelmi-publicisztikai munkával eltölteni. Ehhez csak annyi szükséges, hogy ne érezzem és tudjam mindenütt a nyomomban a bizalmatlanság megfigyelését, szimatolását. S azután majd dolgozom, ahogy képességeimtől telik. Eddig is ezt tettem, ezután is ez a szándékom.

Mégegyszer elnézést kérek azért, hogy terheltelek ezzel az előterjesztéssel és kérlek, fogadd megkülönböztetett nagyrabecsülésem kifejezését.

Horváth Zoltán

3.

MAGYAR SZOCIALIST MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

Budapest, 1967. február 2.
KJ/6.

Horváth Zoltán elvtársnak,
Budapest

.....

Tisztelt Horváth elvtárs!

Nyers elvtárs tájékoztatott a közöttetek lefolyt beszélgetés lényeges kérdéseiről, majd azt követően megkaptam január 26-án kelt leveled.

Ami engem illet, jól emlékszem az 1945-48-as években végzett munkádra, s azt tartom, hogy ez pozitív volt a két munkáspárt akcióegysége, majd egyesülése tekintetében. Hallottam az ellened annakidején lefolytatott törvénytelen büntető eljárásról, bebörtönzésedről. Az 1954-es év végét követően, tehát azt követően, hogy magam is szabadultam és ismét részt veszek a közéletben, Rólad és tevékenységedről keveset tudok, csak szórványosan és vegyesen hallottam, hol jót, hol rosszat. Az 1956-os évi ellenforradalmi felkelés zavaros eseményeiben — én így tudom — negatív szerepet játszottál, majd azt követően — s ezt jónak tartom — azt hallottam, hogy történelmi munkával foglalkozol, magam is láttam publikációidat.

Mostani leveled azzal kezded, hogy az utóbbi tíz évben az állambiztonsági szervek veled több ízben foglalkoztak. Erről én hallottam, de azt is meg kell mondanom, hogy annak részleteiről, s az alapul szolgáló okokról vajmi keveset tudok, azt tartom, hogy az Reád és az eljáró hatóságokra tartozik. Leveledet azonban értem, és reflektálni is kívánok arra bizonyos értelemben.

Írod, hogy szocialista voltál és maradtál, kommunista nem voltál, nem vagy, párttag sem vagy, viszont veszé-

lyes és hibás magatartásnak tartod az anti-kommunistaságot. Ennél fontosabb talán az a közlésed, hogy aktívan politizálni nem kívánsz, történészként szeretnél dolgozni.

Saját tapasztalatodból is kell tudnod, (ha egyébből nem, akkor abból),¹ hogy publikálási lehetőséged Neked is megvolt, s ez elvileg megvan a jövőre nézve is. Tehát a levélben jelzett szándékod és magatartásod társadalmunk jelenlegi normáiba teljesen belefér, és ha Te tényleg ezt akarod és fogod tenni a jövőben, akkor a kerületi tanácson és a kiadó vállalatokon kívül Neked az állam semmiféle hatóságával nem kell, hogy dolgoj legyen, s annak sem lesz dolga Veled. Ez azonban teljesen a Te saját elhatározásodon múlik. Idevonatkozóan még egyet, s ezzel be is fejezem. A jelenlegi párt- és állami vezetés kötelessége szerint öröködi az ország törvényeinek betartásán és betartatásán. Az állam minden hatóságának megvan a maga dolga, és van is elég, egyik sem « csinál » magának munkát, és nem keres ürügyet, hogy eljárhasson bárki ellen; ez így van a biztonsági szerveknél is. Ezt nem teszi, és nem fogja Veled szemben sem tenni, mert nincs miért.

Ami politikai észrevételeidet illeti, azok taglalásába nem tudok most belemenni. Ez egyébként is egyéni megítélés dolga. Mi meggyőződésünk szerint — ezt ne vedd frázisnak — a szocializmus, a köz és a dolgozó ember javára törekszünk. Ha Te a Nyers elvtársnak szóban mondtak, és a hozzám írt leveledben jelzettek szerint kívánsz élni és dolgozni, akkor nekem nincs más dolgom, mint az, hogy minden jót kívánjak Neked ehhez.

Tisztelettel:
Kádár János sk.
(MSzMP pecsét)

¹ A zárójeles rész kézzel kihúzva.

4.

Budapesti Rendőrfőkapitányság
Szám: 22.025/1967

Tárgy: Horváth Zoltán
Budapest-i lakos
rendőrhatósági
felügyelet alá
helyezése

HATÁROZAT

Horváth Zoltán 1900. évbeli Budapest születésű, nős családi állapotú, nyugdíjas foglalkozású, főszerk. előző foglalkozású, szig. száma: ..., ... apja, Márton Paula anyja, Bp. ... alatti lakost a 1/1957. BM. sz. rendelet alapján lakóhelyén rendőrhatósági felügyelet alá helyezem. Köteles e határozatot minden esetben magánál tartani és igazolásnál a rendőri közeg kívánatára bemutatni. Nevezett rendőrhatósági felügyeletének módozatait az alábbiakban állapítom meg:

1. Jelen határozatom kézbesítését követő minden hét szombat napján de. 10 órakor köteles a II. ker kapitányságon jelentkezni.
2. Eltiltom attól, hogy:
 - a) lakóhelyét, Budapest államigazgatási területet, hatóságom előzetes engedélye nélkül elhagyja,
 - b) állandó bejelentett lakásáról 20 órától 5 óráig eltávozzon,
 - c) összejöveteleket, gyűléseket, nyilvános politikai rendezvényeket látogasson,
 - d) lakásán távbeszélőt tartson üzemben.

A rendőrhatósági felügyelet szabályainak megszegése vagy kijátszása az 1962.10.tvr. értelmében szabálysértési eljárást von maga után. Elrendelem jelen véghatározatomnak a fent hivatkozott rendelet értelmében történő azonnali végrehajtását.

INDOKLÁS

A rendelkező részben foglaltak szerint határoztam, mert Horváth Zoltán magatartása a Magyar Népköztársaság államrendjére és közbiztonságára káros kihatással van,

ezért rendőrhatósági felügyelettel történő ellenőrzése szükséges.

E határozat ellen a kihirdetéstől számított 15 napon belül a BM.ORFK. Vezetőjéhez címzett és hozzám benyújtott fellebezésnek van helye. Kihirdetés napjától végrehajtható a közbiztonság érdekében.

Kelt: Budapest, 1967. február 10.

Az előttem kihirdetett rendőrhatósági felügyelet alá helyezésemet elrendelő határozatban jogaimra történt kioktatás után ~~megnyugszom~~ — *ellene fellebezéssel élek.*

A határozat 1 példányát átvettem:

1967. II.11. Horváth Zoltán sk.

/:Bürös Lászlóné:/ r. őrgy. sk.
BRFK. Igtrend. Osztály Vez.

5

A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma
Országos Rendőrfőkapitányság tisztelt
Vezetőjének.

Budapest

A Budapesti Rendőrfőkapitányság 22.025/1967 számú,
engem rendőri felügyelet alá helyező, 1967.II.10-én kelt
határozata ellen a törvényes határidőben
fellebezéssel

élek.

Kérem, hogy a sérelmes határozatot szíveskedjék hatályon kívül helyezni.

I n d o k o l á s .

I

Rendőri felügyelet alá helyezésem alapjául nyilván az ellenem 916-5/67 Nytsz, 1967. január 17.-én megszüntető határozattal végződő eljárás szolgált. Az említett megszüntető határozat az 1961. V.t.c. 60.§-ra hivatkozik, amelynek szószerinti szövege a következő:

« Büntetés kiszabása nélkül figyelmeztetésben kell részesíteni azt, akinek a cselekménye és a személye, akár az elkövetéskor, akár — a körülmények megváltozása folytán — az elbíráláskor olyan csekély

veszélyességű a társadalomra, hogy az e törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés is szükségtelen. »

Az idézett rendelkezés arra a részére a megszüntető határozat is hivatkozik, amelyhez képest a velem szemben alkalmazott figyelmeztetést az eljárás tárgyául szolgált magatartástól történő visszatartásomra megfelelőnek és elegendőnek tart. Ebből okszerűen az következik, hogy nem volt és nincsen szükség semmiféle egyéb eszközre ahhoz, hogy a kifogásolt magatartás ne ismétlődjék. Nincs tehát szükség arra, hogy hetente jelentkezni legyek köteles, hogy este 20 órától lakásomat el ne hagyhassam, stb. (A fellebezéssel megtámadott határozat 2c pontja tételesen felsorolja, hogy hol nem jelenhetek meg. Ezek között például a színházi előadás nem szerepel, mégis a kézbesített határozat űrlapjában a nyomtatott szöveg ama része, hogy lakásomat 23 órától nem hagyhatom el 20 órára van változtatva.)

Az eddig előadottakból is gondolom világos, hogy a rendőri felügyelet alá helyezést a maga egészében sérelmezem. Mégis az egyes magatartási szabályok külön kiemelésével azt a célt kívánom szolgálni, hogy a hatályon kívül helyezési kérelmem alaposságát e részindokokkal is alátámasszam. Ezek közé tartozik az is, hogy feleségemmel, Szűcs Ilonával közös telefonbérletünk van, amint ez a legújabban kiadott távbeszélő előfizetői jegyzékből is megállapítható, tehát a határozat őt is sújtja. Korunkra és betegségeinkre (feleségem tartósan táppénzes betegállományban van olyan betegség miatt, amely a törvények szerint két évig terjedő betegállományt indokol), tehát figyelemmel arra is, hogy lakásunk a sűrűn lakott városi területen kívül fekszik, a távbeszélő állomás kikapcsolása szükségtelen, indokolatlan és esetleg helyrehozhatatlan következményekkel járna.

Összefoglalva tehát, noha a rendőri felügyelet alá helyezés nem igazságszolgáltatási, hanem igazgatási aktus, az előbbtől mégsem lehet logikailag független, különösképpen ha — amint azt kimutatni igyekeztem — a törvény ama rendelkezésének megfelelően történt az eljárás megszüntetése, hogy ismétléstől tartani nem kell.

II.

A következőkben még annak kimutatására is töreksem, hogy gondolkodásom és magatartásom sem ma nem ellentétes az állam és társadalom rendszerével, sem a múltban nem volt az. Továbbá arra is rá akarok mutatni, hogy az én rendőri felügyelet alá helyezésem politikai tekintetben káros; félrevezető benyomás keltésére alkalmas.

Több mint 50 esztendővel ezelőtt kapcsolódtam be a magyar munkásmozgalomba és szégyenkezniem kellene, ha megjelent számtalan írásom, cikkem, könyvem szelleme után még bizonyítanom kellene, hogy soha nem lettem hűtlen a szocializmus gondolatához. Akkor sem lettem hűtlen, amikor azt a harcomat, amelyet az első vonalban vívtam 1945-48 között a két munkáspárt együttműködéséért, Rákosi Mátyás rendszere azzal jutalmazta, hogy börtönbe juttatott és csak 80 hónapi igazságtalan szenvedés után helyezett szabadlábra. A Népköztársaság Legfelső Bírósága rehabilitált, bűncselekmény hiányában felmentett.

1956 óta — nem érezvén magam alkalmasnak többé politikai munkára — nem vagyok párttag, s történetírással foglalkozom. Több könyvem és tanulmányom jelent meg, amelyek alapján a történelemtudományok kandidátusa fokozatot nyertem el. Mindez bizonyára nem történhetett volna meg, ha bármikor és bármiben ellenséges magatartást tanúsítottam volna. Azt a tényt, hogy egyik vagy másik a vezetésben részes személyről eltérő véleményem van (de nem sértő és nem vádoló), s ezt szigorúan zárt baráti körben folytatott beszélgetés közben nem hallgattam el, nem lehet ellenséges cselekedetnek tekinteni, amint hogy az Állambiztonsági Osztály eljáró tisztjei is hangoztatták, hogy távolról sem gyanúsítanak engem nemhogy « szervezkedéssel », hanem még ártási szándékkal sem.

Az ország irodalmi, tudományos és szellemi köreiben ismert vagyok, mindenki ismeri és tudja politikai múltamat, működésemet, írásaimat. Csak valódi ellenségek

számára lehet öröm, hogy engem, aki szerintük nem tanultam az elszenvedett börtönévekből, újra az az állam tesz másodrendű állampolgárává, amelynek létrejöttében a magam erejéhez képest részt vettem.

Miután semmiképpen sem kívánok ilyen elemek számára zászlóvá lenni, nem nyugodhatok bele abba, hogy velem szemben ezt az eljárást kövessék és határozottan tiltakozom az ellen, hogy tevékenységemet és magatartásomat « a Magyar Népköztársaság államrendjére és közbiztonságára káros kihatásúnak » nyilvánítsák. Soha nem voltam és nem leszek káros, s ennek tudatában kérem, ne tegyék igazságtalan intézkedéssel lehetetlenné, hogy munkámat nyugalomban és biztonságban folytathassam a szocialista kultúra javára.

Befejezésül megismétlem kérésemet és hangot adok annak a meggyőződésnek is, hogy sérelmezett rendőri felügyelet alá helyezésemre vonatkozó határozatot hatályon kívül helyezik.

Budapest, 1967. február 11.

/Horváth Zoltán/

6.

Horváth Zoltán feljegyzése.

I. 6.-án.

Kihallgatás a BM állambiztonsági szerveinél, ahol az a kifogás merül fel, hogy H.Z. baráti társaságban a Párt illetve a kormány vezetőiről olyan kijelentéseket hangoztatott volna, amelyek megközelítik az izgatás határát. Konkréten azt kifogásolták, hogy úgy nyilatkozott, hogy Kállai Gyulát nem tartja okos embernek, s szeretne a helyében okosabb embert látni. Szirmai Istvánról pedig azt mondta, hogy az ország legfőbb kulturális irányítójának szerepében Révai Józsefet sokkal felkészültebbnek tartotta. Azt is kifogás tárgyává tették, hogy H.Z. állítólag a Nagy Imre ügyről tett elítélő nyilatkozatot. Ki-

fogásolta, hogy a magyar sajtó nem jó és hogy a magyar történetírás területén nagyon sok a baj.

I. 14-én.

Ugyanitt közölték, hogy izgatás miatt « terheltként » eljárást indítanak ellene. Erre vonatkozó vizsgálatot

I. 16-án

lefolyatták. Eredménye: jegyzőkönyv, amelyben H.Z. megismétli: jobban szeretné ha okosabb ember lenne az ország miniszterelnöke, s hogy Szirmai aligha eléggé felkészült az ország művészi és tudományos életének legfelsőbb irányítására. Nagy Imre ügyben nem emlékszik rá, hogy nyilatkozott volna bárki előtt, de véleménye az, hogy politikai hiba volt kivégeztetni, s ezt kínai hatásnak tulajdonítja. Ha tőle függött volna, kegyelmet adott volna.

I. 17-én

beszüntették az eljárást, mert « a nyomozás adatai szerint nevezett társadalomra veszélyessége olyan fokú, hogy mind erre, mind személyi körülményeire, így többek között idős korára tekintettel *vele szemben büntetés kiszabása nem szükséges*, hasonló magatartástól való visszatartására figyelmeztetésben részesítése is *elégésnek bizonyul* ».

I. 26.

Személyes tárgyalás Nyers Rezsővel, majd I. 26. — és

II. 2.

levél Kádár Jánosnak és válasz tőle.

II.11.

Kézbesítése rendőri felügyelet alá helyező végzésnek: este 8-ra otthon lenni, hetenként jelentkezni, minden cukrászdából, eszpresszóból, kávéházból kitiltva, telefon megtiltva. A másnap beadott fellebbezésre csak

III. 18-án

jött ki (a telefon kivételével) az elutasítás. De míg az eredeti határozat a fenti végzéssel szemben azt állítja, hogy « káros magatartás » miatt kellett a felügyeletet elrendelni, az elutasítás szerint már csak « aggályos » magatartásom teszi « egyelőre » indokolttá a felügyelet fenntartását.

III. 23-án

új végzés: megszigorítása a felügyeletnek, mert nem tartottam be az előírást és megfordultam vendéglőben. De a vendéglő nem volt eltiltva, s most szigorításnak előírták a vendéglőt, s minden szórakozóhelyet (ahol eddig sem voltam), s azt, hogy lakásomon « összejövetelt » tartsak. Benyújtottam az elutasítás miatt panaszt a Belügyminiszterhez, s a szigorú végzés ellen fellebbezést az Országos Főkapitányhoz.

7.

Budapest, 1967, március 23.

Kedves Rudi!

El voltam ugyan szánva rá, hogy nem zavarlak többé ügyemmel, de ma olyasmi történt velem, hogy kénytelen vagyok Téged erről tájékoztatni.

Általad is ismert fellebbezésemet az Országos Főkapitányság elutasította és ez ellen a másolatban mellékelt panaszt terjesztettem be.

Ma újra behívtak és közölték velem, hogy megszigorították az eddigi korlátozásokat, mert « magatartásom » ezt szükségessé teszi.

Nem akarom itt elismételni azt, amit az ugyancsak mellékelte fellebbezésben megírtam, de a lényege az: én pontosan tartottam magam az előíráshoz, ami lehet, hogy hiányos volt. Most ezért a hiányért engem tesznek felelőssé és büntetnek teljesen elviselhetetlen módon. Eltiltottak a családomon kívül bárkivel való érintkezéstől is. Kénytelen vagyok azt mondani: Rád bízom annak eldöntését, hogy erre adtam-e okot bármikor is.

Meg kell nyíltan mondanom, hogy ez az egész eljárás, amely immár 11 hete tart, nemcsak tökéletesen felemészti idegerőmet, hanem teljesen tönkreteszi még maradék munkaképességemet is. Az előírt korlátozások a szó legszorosabb értelmében megakadályoznak közírói és történetírói munkásságom elvégzésében, amire Kádár János azt írta hozzám intézett február 2.-án kelt levelében, hogy « minden jót kíván » további munkámhoz.

Nem tagadom, hogy elvileg azt is elviselhetetlennek és igazságtalannak, államunk alapelveivel összeegyeztethetetlennek tartanám, ha egy évben egyszer kellene jelentkeznem. Nem követtem el semmit, ami joggal kifogásolható és most el kell viselnem olyan emberek kaján örömét, akikkel nem óhajtok semmi közösséget. Te is tudod, hogy nem vagyok akárki, tudnak rólam és figyelnek rám, akár akarom akár nem. Szellemi életünk kiválóságai körében megdöbbenést keltett az ellenem folyó akció.

Az MSzMP 1962 augusztusi plénumán kimondták, hogy politikai ügyekben nem lehet semmiféle adminisztratív eljárás alkalmazható, s Kádár János legutóbb jelentette ki kaposvári beszédében, hogy « nem él emberhez méltóan, akit megaláznak, önérzetében bántanak » — s hitet tett a szabad véleményalkotás joga mellett.

Mindezek alapján hadd mondok meg világosan: értelmetlennek és riasztónak tartom (személyemtől függetlenül is) ezt az egész eljárást, s megismétlem, amit Neked szóban mondtam: semmit nem követtem el, ami bármiképpen kifogásolható lenne. Nem tudom milyen érdek fűződik ahhoz, hogy ilyen módon lehetőséget adjanak a hatósági intézkedésekbe vetett bizalom megingatására — de felelősségem tudatában kijelenthetem, hogy a valóság-

ban ez történik, s ez ennek az egész áldatlan ügynek hatása.

Arról már persze nem is szólok, hogy engem milyen helyzetbe hoztak, milyen mértékben pusztítja el mindez még maradék kis munkaerőmet. Lehet, hogy senkinek sincs szüksége arra, amit alkotni tudok — de hogy így nem tudom végezni a dolgomat, azt bátran kijelenthetem.

Szükségesnek tartottam Veled mindezt közölni, s még egyszer arra kérek: ha van módod rá, hogy ennek az ügynek mielőbbi és humánus, igazságos szellemben való lezárását elősegítsd, tedd meg. Még egyszer elnézést kérek, hogy akaratlanul kénytelen voltam idődet és figyelmedet igénybe venni.

Őszinte tisztelő
híved
(Horváth Zoltán)

8.

BELÜGYMINISZTER

1-499/67.

Horváth Zoltán elvtársnak,
Budapest ...

Tisztelt Horváth Elvtárs!

Hozzám küldött, június 1-i levelét megkaptam.

Tájékoztatom, hogy kérését korábbi levelemnek megfelelően megvizsgáltam. A körülményeket mérlegelve, nem tartom indokoltnak a határozatban megjelölt idő letelte előtti kedvezmény megadását.

Budapest, 1967. június 19.-én

/:Benkei András:/ s.k.
(Belügyminiszter pecsétje)

9.

Édes Zoltánom

Alanti hírről nem tudsz!
(kézírás)

boldogan közlöm: az az aggodalmam, hogy esztergomi kirándulásod miatt a ref-et meghosszabbítják — talán közbelépésem folytán ??? — alaptalan.

De könyörgök: bánj a lehető legóvatosabban a jelenről való véleményeddel és főképp híreiddel; történész vagy, ápd a múltat, erkölcsi idealista vagy: ábrándozz a jövőről! Aug. 10-e után mielőbb várunk benneteket, itt is lehet aludni.

967. júl. 31.

Ölelünk
(Déry) Tibor

10.

Budapesti Rendőrfőkapitányság
Szám: 22.025/3/1967

Tárgy: Horváth Zoltán
rendőrhatósági fel-
ügyeletének felül-
vizsgálata.

Horváth Zoltán, születési helye és ideje: Budapest, 1900., anyja neve Márton Paula, alatti lakos 22.025/1967 szám alatt 1967 február 11 napján elrendelt rendőrhatósági felügyeletét és kitiltását az 1/1957./III.19./BM. számú rendelet 7.§-a alapján hivatalból felülvizgáltam és meghoztam az alábbi

H A T Á R O Z A T O T :

rendőrségi felügyeletét megszüntetem.

I N D O K L Á S

A rendelkező részben foglaltak szerint határoztam, mert magatartásának további ellenőrzését nem tartom szükségesnek.

A határozat ellen a kihirdetéstől számított 15 napon belül a BM. ORFK. rendőrfőkapitányság vezetőjéhez címzett és hatóságomhoz benyújtott fellebezésnek van helye. A fellebezésnek a kényszerintézkedés folyamatosságára halasztó hatálya nincs.

Kelt: Budapest, 1967 augusztus 2.

Az előttem kihirdetett határozatban jogaimra történt kioktatás után megnyugszom — ellene fellebezéssel élek.

A határozat 1 példányát átvettem:

/Horváth Zoltán s.k./

BUDAPESTI RENDŐRKAPITÁNYSÁG VEZETŐJE HELYETT:

/Bürös Lászlóné r.örgy.:/

osztályvezető sk.

(BRFK pecsét)

UTÓHANG 1981-BEN

*« Mint lépcsőzugban a pormacska:
Gyűlik pubán a korszak mocska. »*

PETRI GYÖRGY

Horváth Zoltán 1967. november 15-én gyógyíthatatlan betegségben meghalt. A hirtelen — a történetek után alig két hónappal — bekövetkezett halál és az események között kimutatható jogi összefüggés nincsen. De az eset így is megérdemel némi magyarázatot.

Ki volt Horváth Zoltán? Hogy az elfogultság látszatát is elkerüljük, idézzük erről a Kossuth kiadó által 1976-ban megjelentetett Munkásmozgalomtörténeti Lexikon ide vonatkozó cikkét:

HZ (Bp. 1900 - Bp. 1967. nov. 15.): tanár, újságíró, történész, szociáldemokrata. 1916-ban lépett be a Magántisztviselők Országos Szövetségébe és az MSZDP-be. A Tanácsköztársaság megdöntése után

Bécsbe emigrált és részt vett a Világosság-csoport tevékenységében. A 20-as évek végétől Budapesten kiadói lektor és műfordító. 1938-41 Franciaországban, 1942-ben ismét Budapesten élt, s a Népszava külső munkatársa volt. A felszabadulás után az SZDP vezetőségének tagja, a Népszava külpolitikai rovatvezetője, 1947 — a Világosság főszerkesztője. A két munkáspárt egyesülése után az MDP Központi Vezetőségének tagja, a Népszava felelős szerkesztője. 1949-ben koholt vádak alapján bebörtönözték. 1956-ban rehabilitálták s ismét a Népszava főszerkesztőjévé nevezték ki. Az ellenforradalom napjaiban lemondott tisztségéről, nyugalomba vonult és történetírói tevékenységet folytatott.

Művei: Magyar századforduló. A második reformnemzedék története (1896-1914) 1961. — Teleki László 1810-1861. 1-2 kötet 1964. — Irodalom és történelem 1968.

Ebből a meghatározásból apróbb részletektől eltekintve kimaradt az, hogy tulajdonképpen hány évet is töltött börtönben és kimaradt az a történet, amiről a fenti dokumentumok szólnak.¹ Ezeknek egy másolatát Horváth Zoltán halála előtt átadta egy barátjának anélkül, hogy bármiféle utasítást adott volna azok felhasználhatóságára vagy nyilvánosságra hozatalára vonatkozóan. Ebben talán hirtelen bekövetkezett halála akadályozta meg. Halála után a MÚOSZ több vezető napilapban bejelentette, hogy Horváth Zoltánt saját halottjának tekinti. Nem tudunk azonban olyan esetről, amelyben a MÚOSZ vagy bármely más hasonló szervezet saját élőjének tekintette volna valamelyik, hasonló helyzetbe került, köztisztviselőnek örvendő tagját és szervezetként kiállt volna mellette. Az érdekvédelem részükről általában a nekrológgal kezdődik. Ezért szinte gúnyolódásként hat a Népszava 1967. no-

¹ Kimaradt az is, hogy H.Z. a szociáldemokrata pártnak ama *baloldali* csoportjához tartozott, amely a kommunista párttal való fúziót tevékenyen előmozdította. Pedig meghurcoltatását ez még különösebb fénybe helyezi. - *A szerk.*

vember 16-án, Horváth Zoltán halála után megjelentette nekrológja, éppen abban az újságban, amelynek, ha rövid ideig is, de főszerkesztője volt: « ... csak 1949-ig dolgozhat ezen a poszton, mert hét éven át őt is elszakítják hivatásától a koholt perek ». Hát így is lehet fogalmazni. Aki nem ismeri Horváth Zoltán élettörténetét, még azt is hihetné, hogy nem a 80 hónapi börtön, hanem a perek koholása szakította el őt újságírói foglalkozásától.

Kádár János február 2-án kelt válaszlevele több szempontból is érdekes kortörténeti adalék. Rögtön az elején ez áll: « *Hallottam az ellened annakidején lefolytatott törvénytelen büntető eljárásról, bebörtönzésedről* ». Ez valóban feltételezhető, mivel a levélíró a kérdéses időpontban, 1948. augusztus 5-től 1950. június 23-ig a magyar kormányban a belügyminiszteri feladatkört látta el. A levélíró a továbbiakban szemmel láthatóan keresi az érveket, amelyekkel egyrészt elhatárolhatja magát volt elv- és börtöntársától, másrészt annak meghurcoltatását illetően a felelősséget magáról elhárítsa (« *ez Reád és az eljáró hatóságokra tartozik* »). Érdembeli ígéret helyett általános elvek kinyilvánításába menekül, melynek kioktató modorán átszűrődik a gyanakvás. Látható zavarban mégis valami ígéret-félével végzi: « *Az állam minden hatóságának megvan a maga dolga, és van is elég, egyik sem "csinál" magának munkát, és nem keres ürügyet, hogy eljárhasson bárki ellen; ez így van a biztonsági szerveknél is. Ezt nem teszi, és nem fogja Veled szemben sem tenni, mert nincs miért.* » A rendőrhatalom felügyelet alá helyezéséről szóló határozat február 11-én, tehát a fenti levél után alig egy héttel jutott el Horváth Zoltánhoz. Mi történt? Nem tudta a bal kéz, mit csinál a jobb? A 6. sz. dokumentum elején említett sértett személyek közbenjárása bizonyult hatásosabbnak? A közreadott levelezés-anyag erre nem szolgáltat adalékot.

A belügyi végzésekre vonatkozó dokumentumok közül külön figyelmet érdemel a március 23.-i szigorító határozat. Az eredeti 4. számú ref. határozat nem tartalmazza a felsorolásában a nem látogatható nyilvános helyek között az éttermet. A gépíró jóindulata vagy valamelyik

adminisztrátor titkos rokonszenve felejtette ki? Hasonló határozatokban mindig szerepel az étterem is. Pusztán véletlen lehetett, egy írógéptől több jóindulat várható el, mint a hasonló ügyek intézőitől. Horváth Zoltán, mint jogban járatos ember, ezt nyilván tudta is. Formailag mégis tökéletesen igaza van, amikor az eredeti határozat betűjére hivatkozva tiltakozik a szigorítás ellen.

Horváth Zoltán érvelési módja maga is kortörténeti adalék. Az is, ahogyan a szocializmus iránti hűségét bizonygatja, az is, ahogyan — Kádárhoz intézett levelében — a nacionalizmus térhódítását sérelmezi.

Végezetül álljon itt az 1956 táján gyártott, az akkori íróvilágban népszerű tréfás sírversek közül a Horváth Zoltánról szóló, melynek durvaságát ma már menti, hogy — prófétikusnak bizonyult:

Itt nyugszik Horváth Zoltán,
A sírban is pofázol tán.

Budapest-Párizs, 1981 január